

De kulturpolitiska målen

Grunden för dagens kulturpolitik utgörs av de nationella kulturpolitiska mål som riksdagen beslutade om 1974 och modifierade 1996. Ambitionen med de nationella målen är att de ska vara vägledande för all kulturverksamhet oberoende av samhällssektor.

1. Yttrandefrihetsmålet: *Värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den*

För en nationell kulturpolitik sätts yttrandefriheten i främsta rummet. En mångfald röster och en fri debatt är inte bara en förutsättning för en levande demokrati utan också för ett rikt kulturliv.

I Sverige är yttrandefriheten grundlagsfäst. Varje medborgare är fri att meddela upplysningar eller uttrycka tankar, åsikter och känslor. Det är en central kulturpolitisk uppgift att värna denna frihet och skapa reella förutsättningar för alla att använda den. Den konstnärliga friheten skall garanteras genom en kulturpolitik som stödjer utan att styra det konstnärliga innehållet.

En reell yttrandefrihet kräver att alla har tillgång till ett språk, till kunskaper och information. Den kräver också att det finns en mångfald arenor som är lättillgängliga för människor oberoende av social tillhörighet, kön, yrke, geografisk belägenhet, etniskt ursprung eller funktionshinder. För att den rätt till kulturell yttrandefrihet som slås fast i FN:s barnkonvention skall kunna realiseras krävs att också barn och unga har tillgång till språkliga och kulturella verktyg.

Sedan 1974 har människors faktiska yttrandemöjligheter ökat genom bl.a. en höjd utbildningsnivå och en snabb utveckling inom massmedieområdet. I denna utveckling finns också risker för att yttrandefriheten hotas genom maktkoncentration och ökat kommersiellt beroende. En kulturpolitisk uppgift av betydande vikt är att på nationell och internationell nivå verka för att teknik- och medieutvecklingens möjligheter till kunskapsspridning, idéutbyte och konstnärlig utveckling tas till vara. Skadlig maktkoncentration skall motverkas och distributionskanalerna skall vara öppna. Den nya informationstekniken skall göras tillgänglig för så många som möjligt och säkras för fritt meningsutbyte.

I ett snabbt föränderligt massmedielandskap är det av vitalt kulturpolitiskt intresse att det finns en stark dagspress där olika åsikter är företrädda, liksom att det allmänna tar ansvar för en självständig och kvalitetsinriktad radio och television i allmänhetens tjänst.

(Prop. 1996/97:3; Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)

2. Jämlikhetsmålet: Verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande

Kulturpolitiken skall verka för alla människors möjlighet och lust att vara en del av kulturlivet, att uppleva kultur och ägna sig åt eget skapande.

De hinder som gör att många människor och grupper fortfarande står främmande för kulturlivet måste brytas ned. Kulturinstitutionernas arbete måste breddas och i större utsträckning utgå från ovana deltagares villkor. Samverkan med folkbildning, föreningsliv, amatörorganisationer, nätverk och eldsjälar måste utvecklas. Erfarenhetsutbytet mellan professionella och amatörer bör stimuleras ytterligare. Förutsättningen för kulturell jämlikhet skapas hos den unga människan. Kulturpolitiken skall bidra till att den kulturella stimulansen i förskola och skola stärks.

Kulturpolitiken skall främja ett rikt kulturutbud i hela landet och skapa möjligheter för kulturutbyte mellan olika regioner. Alla skall ha möjlighet att uppleva kultur och ägna sig åt eget skapande oberoende av var de bor. Statliga kulturinstitutioner med nationella åtaganden måste bli tillgängliga för människor i hela landet. Kulturarbetare skall ha arbetsmöjligheter över hela landet. I uppgiften att nå många människor, individer och grupper som i dag inte har tillgång till ett brett kulturutbud, har radio och television i allmänhetens tjänst en viktig roll som kulturbärare. Den nya informationstekniken bör utnyttjas för att göra kulturen tillgänglig oberoende av avstånd i tid och rum.

(Prop. 1996/97:3; Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)

3. Mångfaldsmålet: *Främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar*

Kulturell mångfald är en förutsättning för ett rikt kulturliv. Genom att undanröja hinder för skapande och stödja och stimulera kulturutövare och kulturella uttryck över ett brett fält skall kulturpolitiken verka för mångfald.

Arbetsvillkoren för yrkesverksamma konstnärer påverkar vitaliteten och mångfalden inom hela kulturlivet. Den kulturpolitiska uppgiften är att skapa bästa möjliga förutsättningar för det yrkesmässiga konstnärliga arbetet. Experimentell och nydanande konst är, i likhet med grundforskning, avgörande för framtida expansion och kvalitet, men sällan kommersiellt lönsam. Därför skall även nya kulturella uttryck och mindre etablerade kulturutövare stimuleras och stödjas.

Sedan 1974 års kulturpolitiska mål formulerades har förutsättningarna för kommersiell kulturverksamhet förändrats, framför allt på grund av utvecklingen inom massmedieområdet. Kommersialismens negativa verkningar avspeglar sig i likriktning, förytligande och centralisering, men också i växande klyftor mellan olika människor och grupper. Kulturpolitikens uppgift är att motverka dessa negativa verkningar på kulturens alla områden. Det är av särskild vikt att barn och unga har alternativ till det kommersiella kulturutbudet. Ungdomars egna mötesplatser och skapande bör sättas främst.

Kvalitet, särskilt konstnärlig kvalitet, är inget statiskt. Konstnärlig förnyelse bygger ofta på att nyskapande konstnärer bryter mot rådande kvalitetsuppfattningar. I strävan efter kvalitet är gediget kunnande liksom alternativ till slentrianmässig och schablonartad kulturproduktion av särskild vikt.

(Prop. 1996/97:3; Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)

4. Självständighetsmålet: *Ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället*

Kulturpolitiken skall möjliggöra oberoende utforskning av konstens uttrycksmöjligheter.

Kulturen är ett omistligt medel för att levandegöra människornas mångfald och okränkbara värde. I samhällsutvecklingen prövas och utmanas invanda

mönster. Kulturskapandet fyller därvid ofta en kritisk funktion. Konstnärlig verksamhet öppnar nya perspektiv och kombinerar ofta kunskaper från skilda fält på ett nytt sätt.

En viktig uppgift för kulturpolitiken är att stimulera samspelet mellan konst, vetenskap och teknik och därigenom främja möten mellan konstnärer, forskare och tekniker. Att skapa förutsättningar för dynamik är därvid mycket betydelsefullt. Konstnärerna erbjuder visioner och stimulerar samhällsdebatten genom att ifrågasätta värderingar, företeelser och tendenser i samhället.

Konstnärligt arbete, vetenskaplig forskning och tekniska innovationer bygger på att människor med talang och idéer får stort svängrum. Kulturalster bör prägla samhällsbilden och samhällslivet på ett helt annat sätt än idag.

Ett sätt att stimulera dynamisk utveckling på kulturområdet är stöd till oberoende konstnärers och fria konstnärsgruppers verksamhet.

Konstnärers och andra kulturarbetares möjligheter att delta i det samhälleliga utvecklingsarbetet på nationell, regional och lokal nivå bör stärkas.

Kulturperspektivet bör genomsyra alla samhällssektorer.

(Statens kulturråd, Fördjupad anslagsframställning 1997–1999; Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)

5. Kulturarvsmålet: *Bevara och bruka kulturarvet*

Vårt historiska arv är en del av vår samtid. Kulturarvet omfattar den fysiska kulturmiljön liksom de konstnärliga uttrycksformerna och språket. Staten har, tillsammans med bl.a. kommuner, kulturinstitutioner, folkbildning, föreningsliv och enskilda, ett ansvar för att spåren efter tidigare generationer tas till vara, vårdas och visas.

Historisk kontinuitet bidrar till människors identitet och trygghet. I tider av snabba samhällsförändringar är tillgången till kunskap om kulturarvet av särskild betydelse. Museerna skall inte bara bevara utan också aktivt medverka till att människor engageras att utnyttja sitt kulturarv. Det gäller i hög grad barn och unga vars öppenhet inför intryck från olika delar av världen stimuleras om de äger en egen historisk identitet. Det gäller också dem med flykting- och invandrarbakgrund som skall kunna bära med sig sitt kulturarv och infoga det i sina liv i Sverige.

Kulturarvet är inte neutralt. Det är ett kulturpolitiskt ansvar att synliggöra såväl klasskillnader som könsskillnader och skillnader mellan stad och land. Det är också ett kulturpolitiskt ansvar att motverka försök att utnyttja kulturarvet i diskriminerande syften och att i internationella sammanhang delta i arbetet för att skydda det gemensamma kulturarvet.

(Prop. 1996/97:3; Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)

6. Bildningsmålet: *Främja bildningssträvanden*

Bildningssträvandena är en av hörnstenarna i kulturpolitiken, vid sidan av konstarterna, medierna och kulturarvet.

Bildning kan definieras som en uppsättning av kunskaper, värderingar, normer och ideal. Medan utbildningens mål ofta är en bestämd och begränsad yrkeskompetens, förutsätts bildning ge orientering i tillvaron. Den kräver därför mångsidighet och allmänbildning, vilket ofta ses som en motsats till specialisering. Man talar också om folkbildning och riktar sig då inte minst till befolkningsgrupper som inte fått ta del av den högre utbildningen. Kulturpolitiken bör uppmuntra människor att skaffa sig nya kunskaper och erfarenheter utöver vad som krävs för deras yrkesroller.

Bildningsmålet har sin bakgrund i människors personliga utveckling och identitet. Bildningsmålet hör samman med en demokratisk grundsyn. Bildning är en kollektiv angelägenhet och bildningsnivån har ett kompetens- och symbolvärde för samhällsperspektivet. Kulturpolitiken skall därför uppmuntra människor att verka i grupper och inom föreningar som i demokratisk anda tillvaratar och utvecklar värderingar, idéer och ideologiska ställningstaganden.

Skolan är både utbildnings- och bildningsorgan. Utbildningspolitik och kulturpolitik har ett gemensamt ansvar för bildningen. Kulturinsatser i skolan har central betydelse för bildningen samtidigt som de bidrar till delaktighet och eget skapande. Kulturinstitutionerna, särskilt bibliotek och museer, har också en central roll i uppgiften att möta och främja människors bildningssträvanden.

Engagerade människor och ett brett förankrat, vitalt föreningsliv är nödvändiga förutsättningar för aktiva bildningssträvanden. Kulturpolitiken måste därför ge stöd och stimulans till ett idéburet arbete i folkrörelser och föreningar, särskilt arbete i studieförbund och folkhögskolor. Vidare skall kulturpolitiken uppmuntra enskilda eldsjälar och grupper utanför organisationerna för att fånga upp och kanalisera människors engagemang och intresse för olika frågor.

*(Statens kulturråd, Fördjupad anslagsframställning 1997–1999;
Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)*

7. Internationaliseringsmålet: *Främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet*

Internationaliseringen ställer nya krav på kulturpolitiken. Det är en självklar kulturpolitisk uppgift att bidra till att människor med olika etnisk och kulturell bakgrund kan mötas och ge impulser åt varandra. Integration skall stimuleras, främlingsfientlighet och rasism bekämpas. Det är också en viktig uppgift att skapa utrymme för den mångkulturella och mångetniska generation som inte passar in i traditionell kategorisering av kulturell och etnisk identitet. I blandningen av olika kulturella bakgrunder och uttrycksformer finns förutsättningar för nytt skapande och ny kvalitet. Sverige behöver ett intensivare kulturutbyte, då det vidgar möjligheten till kulturell förnyelse. Samtidigt kräver det särskilda insatser för att kulturella uttryck förankrade i svensk verklighet och svenska värderingar på ett effektivt sätt skall kunna konkurrera med det massiva kulturutbudet från andra länder.

Det nordiska kultursamarbetet är fortsatt av hög prioritet. Nya samarbetsområden som Östersjöområdet, Barentsområdet m.fl. blir allt viktigare även kulturpolitiskt. Den kulturpolitiska uppgiften i EU är att arbeta för det gemensamma, men också för det genuint svenska som språket och offentlighetsfrågorna. Unionsfördragets stadgande av att kulturdimensionen skall beaktas inom unionens alla verksamhetsområden är en kulturpolitisk uppgift att förverkliga både i Sverige och inom EU.

Uppgiften på global nivå är bl.a. att hävda kulturens roll i världssamhället, framhäva kulturens betydelse för människors välbefinnande och frihet och underlätta kulturkontakter över alla gränser.

(Prop. 1996/97:3; Kulturutskottets betänkande 1996/97:KrU 1)